

Spf resa till Bergslagen 2025

Från hela Skaraborgs distrikt kom deltagarna i resan som planerats av "Åkerby herrgård". Inne på Åkerby herrgård bodde vi inte, men väl i de K-märkta mexitegelannexen. I området finns ett trettiotal konstinstallationer (som de flesta sett sina bästa dagar). Men under marken finns den verkliga hemligheten.

Tisdagen bjöd på sol och värmerekord och resan gick genom stora skogar med gruvhål, slagghögar och små sjöar. Vi är ju vana vid olika typer av lövträd, men här fanns mest björk. Under resans gång har vi lärt oss mycket om bergsbruk, hyttor, arbetsförhållande och hur viktig skogssnigeln varit för att hjulen ska löpa friktionsfritt.

Vi startade med ett besök i trästaden Nora och vandrade runt i Maria Langs till synes fridfulla stad. I boken "Tre små gummor" kan vi läsa hennes version av berättelsen om de tre små gummorna. Vet du att vi dessutom numera inte sjunger originalversionen av visan!

Nora är som Hjo känt för sin glass. Men här har man bara tre smaker, vanilj, hasselnöt och en olik smak varje dag. Guiden berättade att på Mors dag är det alltid violsmak på den tredje sorten. Violer till mor!

I Nora fick vi också besöka Bryggeriet, ett område där man kunnat samla konsthall, småhantverkare och musikstudios.

En vandring i bergsmansbyn Pershyttan förklarade sambandet mellan naturtillgångarna – malm, skog, rinnande vatten och framställning av järn i hyttan. Järnhanteringen som är så viktig i svensk historia. Här har bedrivits bergsbruk sedan 1300-talet. Vi fick bl a se en bit av den fantastiska stånggången som drevs av ett enorm vattenjhu. På branta klättrade vi upp till masugnens topp. 1953 skedde den sista blåsningen och sen lämnades allt som det var. I själva masugnen läggs malmen i mitten och kolet i en krans utanför. I botten kan sedan det smälta järnet tappas ur. Nu är allt så idylliskt, men vi kan ju bara jämföra med de stora kalkbrännugnar runt Billingen och Kinnekulle, där skövlades också omgivningarna. Flera boningshus var toppenrenoverade och hade de typiska skorstensavslutningarna med kronor. Det ska synas att det bor rikt folk i bergsmansgårdarna.

Ölprovning på kvällen. Nora har ett lokalt ölbryggeri Nora öl.

Från +25 och sol till +6 och ösregn! Det blev en strapatsrik vandring runt Slotterbergets gruvfält. Tänk dig en blandning av klättring vid Jättadalen vid Öglunda och Tivedens storskog. Tyvärr kunde inte alla följa med utan stannade i bussen. Regnet gjorde att skogen blev glittrigt grön, stenen svartglänsande och rötterna hala och förrädiska. Om några dagar blommar liljekonvaljen i slänterna. Vår guide berättade om det farliga livet och bilder av den slitna arbetsstyrkan med barfotabarn gjorde ont att se.

En kontrast blev Siggesbohyttans bergmansgård från 1700-talet där landskapet öppnade sig och mängder av gullvivor lyste gult. Tiden stannade på 1860-talet och är inredd därefter. Rödmålad, med loftgång utmed hela huset och skorstenar av järn med en kronliknande avslutning. I festsalen finns fantastiska väggmålningar.

På väg till Grythyttans Qwarn där vi kunde handla ekologiskt mjöl, marmelader och annat smått och gott gick vi förbi Måltidens hus. Där har Örebro universitet utbildningar till bl a kock och sommelier. Byggnaden var med på världsutställningen i Sevilla och Carl-Jan Grankvist tog den till Grythyttan. Alla delar i byggnaden har sin symbolik och målningarna i taket ska föreställa norrsken. På Lerslättns getgård fick vi träffa de spralliga getterna. Snart kan de att börja mjölkas och besökarna kan köpa getost.

På kvällen berättade vår värdinna om gårdens och granngårdens innehållsrika historia. Vi bjöds på gammaldags middag med slottsstek, kokta ärtor och morötter och efterrätt med konserverad frukt.

Dag tre, fortfarande kallt och ösregn! Vi besökte Jerle stad gick på den gamla vägen över bron. Staden fick stadprivilegier 1642 och man planerade att bygga en hamn för att kunna frakta järnet från Bergsslagen. Tanken var att invånarna i det närliggande byarna skulle flytta till Jerle, men de var inte intresserade. Man glömde återkalla stadsprivilegierna och staden har numera knappt 30 invånare. Jerle är kanske mest känd för debatten om kvarndammen. Naturvårdsverket vill riva bort dammluckorna, medan Riksantikvarieämbetet ser området som kulturmiljö med riksintresse. Svallbo uppfördes av vallonerna på 1700-talet. Huset är byggt med halm och saltorkad lera och har nästan meterdjupa fönstersmygar, fantastisk renovering. Där finns numera en keramiker och en Barbiesamling

Sedan medeltiden har järnhantering skett vid Frövifors, under 1800-talet övergick man till papperstillverkning och samarbete med Tetrapack. Det blev en nostalgi tripp i förpackningsmuseet. Numera är origami populärt, men i Japan är förpackningen viktigare än innehållet och vi kunde se de mest fantastiska presentförpackningarna. Men vi fick också se de stora avställda pappersmaskinerna bl a Sveriges äldsta bevarade pappersmaskin Dyngtvinnaren från 1867. Hemsk arbetsmiljö, slamrigt, hett, fuktigt och farligt.

Nästan hemma i Skaraborg stannade vi till vid Porla brunn. Den är uppbyggd runt en järnhaltig källa. I början på 1800-talet började gästerna komma och man byggde bl a brunnshus, societasalong, lasarett. Totalt fanns det 1939 när anläggningen lades ned, ett trettiotal byggnader. Här handlade det om att dricka vattnet och att dricka mycket. Vattnet är järnhaltigt och säkert nyttigt för de flesta. Under många år kunde man köpa vatten på flaska från Porla brunn, nu säljs det bara i större kvantiteter. De flesta husen som inte rivits är privatägda och en del rustas upp. Tror inte att de skulle passa in på vår kurort med den färgsättning de fått. Annars är det lätt att känna igen sig eftersom vi har haft en likartad verksamhet i Hjo. Societetshuset finns kvar och hembygdsföreningen hoppas kunna köpa det.

Det blev ju en passande avslutning för oss tre från Hjo Spf som följde med på resan. Den startade med att vi läste en studiecirkel om Bergslagen och lärde oss om mer om flera platser vi skulle besöka. Bra sätt att få ut mycket av en resa.